

Podstawowe dane recenzenta

Warszawa dn. 12.09.2022.

Dr hab. Robert Morawski prof. UMFC
Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina w Warszawie
ul. Okólnik 2, 00-368 Warszawa
Dziedzina: sztuki muzyczne
Dyscyplina: instrumentalistyka
robert.morawski@chopin.edu.pl

Recenzja pracy doktorskiej mgr. Michała Kluski

Zleceniodawca recenzji

Akademia Muzyczna im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów, ul. Gdańska 32, 90-716 Łódź, pismo z dn. 30.05.2022. sygnowane przez Przewodniczącą Komisji do spraw nadawania stopni doktora i doktora habilitowanego w zakresie sztuki prof. dr hab. Agatę Jarecką informujące o powołaniu mnie na recenzenta w przewodzie doktorskim mgr Michała Kluski w dziedzinie: *sztuki muzyczne*, w dyscyplinie artystycznej: *instrumentalistyka*.

Przewód doktorski jest prowadzony na podstawie ustawy z dn. 14.03.2003. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2017 roku poz. 1789).

Rada Wydziału Fortepianu, Organów, Klawesynu, Muzyki Dawnej i Jazzu Akademii Muzycznej im. G. i K. Bacewiczów w Łodzi na wniosek mgr Michała Kluski podjęła prawomocną uchwałę na posiedzeniu w dniu 24.04.2019. o wszczęciu jego przewodu doktorskiego.

Do pracy mgr pana Michała Kluski pt. „**Współprowadzenie myśli muzycznej w utworach kameralnych Tadeusza Paciorkiewicza na przykładzie *Sonaty* na fagot i fortepian, *Sonaty* na skrzypce i fortepian oraz *Sonaty* na wiolonczelę i fortepian**” została dołączona wszechstronna dokumentacja. Promotorem pracy jest pani dr hab. Anna Liszewska prof. AM.

Podstawowe dane o kandydacie

Pan Michał Kluska urodził się 7 marca 1992 roku w Rzeszowie. Naukę gry na fortepianie rozpoczął w wieku 7 lat w Państwowej Szkole Muzycznej I i II st. w Sanoku w klasie mgr Doroty Skibickiej i mgr Janusza Ostrowskiego. Naukę kontynuował w Ogólnokształcącej Szkole Muzycznej I i II st. w Krośnie pod kierunkiem mgr Doroty Skibickiej. W latach szkolnych występował na wielu krajowych i międzynarodowych konkursach oraz brał udział w koncertach i życiu kulturalnym lokalnej społeczności. Od 2010 roku studiuje w Akademii Muzycznej im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi w klasie dr hab. Mariusza Drzewickiego, naukę kameralistyki w klasie dr hab. Witolda Holtza i dr hab. Anny Liszewskiej. W 2016 roku został laureatem XIX Międzynarodowego Konkursu Kameralnego im. K. Bacewicza w Łodzi. Wielokrotnie brał udział w projektach z Orkiestrą Symfoniczną Filharmonii Łódzkiej oraz Orkiestrą Symfoniczną Akademii Muzycznej w Łodzi wykonując partie fortepianowe w orkiestrze.

Wystąpił w sali NOSPR w Katowicach, studiu koncertowym Polskiego Radia im. W. Lutosławskiego w Warszawie oraz licznych salach koncertowych w kraju i za granicą. Brał udział w Festiwalu Egerszeg (Węgry), w 29 Międzynarodowym Festiwalu Kompozytorów Krakowskich z orkiestrą Akademii Muzycznej w Łodzi oraz na Międzynarodowym Festiwalu Clarimania we Wrocławiu. Uczestniczył jako pianista towarzyszący śpiewakom w rocznym Seminarium Liryki Wokalnej prowadzonym przez prof. Tomasza Herbuta ze Szwajcarii.

Swoje umiejętności doskonalił na kursach mistrzowskich: kameralnych i solowych u takich mistrzów, jak: Andrzej Jasiński, Kevin Kenner (USA), Pascal Devoyon (Francja), Tomasz Herbut (Szwajcaria), Angelo Martino (Włochy), Maria Gabrielli Bassi (Włochy).

Obecnie pracuje jako wykładowca w Akademii Muzycznej w Łodzi oraz nauczyciel fortepianu w Państwowej Szkole Muzycznej I i II st. im. Karola Kurpińskiego w Kutnie. Jest członkiem Chóru Filharmonii Łódzkiej. W 2019 roku rozpoczął studia doktoranckie w klasie dr hab. Anny Liszewskiej w AM im. G. i K. Bacewiczów w Łodzi. Stale bierze udział w audycjach i koncertach organizowanych przez Akademię Muzyczną. Towarzyszy również studentom na konkursach i koncertach poza uczelnią.

Praca w macierzystej uczelni zaowocowała rozpoczęciem działalności naukowej. W ostatnim czasie wystąpił z wykładami podczas I Międzynarodowej Sesji Artystyczno-Naukowej – „Z zapomnianych kart polskiej kameralistyki” w Akademii Muzycznej w Gdańsku oraz na II Międzynarodowej Konferencji Artystyczno-Naukowej: „Polska muzyka kameralna XX i XXI wieku jako egzemplifikacja nowych tendencji w kulturze i sztuce” organizowanej przez Akademię Muzyczną w Łodzi.

W latach 2010-2019 doktorant zagrał kilkadziesiąt koncertów, które zostały udokumentowane. Zaprezentował na nich szeroki repertuar, w którym znalazły się takie dzieła, jak Trio H-dur op. 8 Johannes Brahmsa, czy Trio e-moll op. 67 Dymitra Szostakowicza. Dzieło to wykonał w Sali NOSPRu w Katowicach. Pan Michał Kluska udokumentował także swoją działalność jako pianista klasowy, czy grający z chórem, a także jako członek chóru. Działalność ta zapewne pozwoliła mu nabyć pozytywne cechy, które zostaną opisane w dalszej części recenzji.

Ocena pracy doktorskiej

Praca doktorska mgr Michała Kluski pt. „Współprowadzenie myśli muzycznej w utworach kameralnych Tadeusza Paciorkiewicza na przykładzie *Sonatin* na fagot i fortepian, *Sonaty* na skrzypce i fortepian oraz *Sonaty* na wiolonczelę i fortepian” składa się z dzieła artystycznego zarejestrowanego na płycie CD oraz jego opisu.

Dzieło artystyczne zawiera następujące utwory:

Tadeusz Paciorkiewicz – Sonatina na fagot i fortepian
Dorota Cegielska – fagot, Michał Kluska - fortepian

Tadeusz Paciorkiewicz – Sonata na skrzypce i fortepian
Sławomira Wilga- skrzypce, Michał Kluska – fortepian

Tadeusz Paciorkiewicz – Sonata na wiolonczelę i fortepian
Anna Banaś – wiolonczela, Michał Kluska – fortepian

Nagrania zostały zrealizowane w roku 2022 a ich reżyserem była mgr Maria Szeliga-Frynia

Wykonanie wszystkich trzech utworów od pierwszej nuty przykuwa uwagę i sprawia słuchaczowi wiele przyjemności. Moje obcowanie z tym nagraniem nie skończyło się na jednym razie – z przyjemnością wracałem do niego kilkakrotnie odkrywając nowe detale, pomysły, rozwiązania. Można powiedzieć, że dobre wykonanie właśnie się tym charakteryzuje, kiedy słuchacz powracając kolejny raz odkrywa coś nowego i pięknego.

Gra pana Michała Kluski, ale także jego partnerek, cechuje precyzja i jednomysłność wykonawcza. Sonata te grane są bardzo razem.

Pan Michał Kluska załączył nuty do dokumentacji, dzięki którym mogłem się przekonać jak precyzyjnie odczytał te partytury. Jawi się jako artysta o dużej świadomości pianistycznej i kameralnej. Potrafi patrzeć nie tylko na drobne detale, ale i obejmować całość dzieła. To spora umiejętność. Brzmienie budowane przez artystów jest spójne. Doktorant znakomicie odnalazł się w duetach ze zróżnicowanymi, jeśli chodzi o barwę dźwięku, rejestr i wolumen instrumentami. W *Sonatinie* potrafił uzyskać przejrzystość gry w układzie z fagotem, a jednak nie stracił na wyrazie w swojej partii fortepianowej, zachowując swoje indywidualne walory pianistyczne. Może czasem chciałoby się większego zróżnicowania, zwłaszcza we fragmentach kantylenowych. Fagocistkę, panią Dorotę Cegielską cechuje piękne prowadzenie kantyleny i bardzo dobra współpraca z fortepianem. Wielkim walorem jej gry jest słyszenie przez nią całej „przestrzeni” partytury podczas grania.

Poszczególne utwory zostały uchwycone w różny sposób, muzycy za każdym razem trafili z właściwym charakterem. W *Sonacie na skrzypce i fortepian* mgr Michał Kluska gra innym, zróżnicowanym gatunkiem dźwięku, dużo śpiewniejszym i cieplejszym niż w tej z fagotem. Wynika to z charakteru muzyki. Całość *Sonaty* jest wykonana z dużą swobodą artystyczną. Pięknie uwypukla w „gąszczu” faktury neoklasycyzmu frazy melodyczne, szukając wspólnej ze skrzypaczką śpiewności. W niektórych miejscach granych piano można, być może, pokusić się o więcej imperatywu, czy to emocjonalnego, czy agogicznego ze strony fortepianu. Finał III cz. w moim odczuciu mógłby być zagrany z większym uwypukleniem czynnika wirtuozowskiego i z wyrazistszą artykulacją. Gra pani Sławomiry Wilgi przykuwa uwagę, jest emocjonalna. Skrzypaczka dysponuje pięknym, mięsistym dźwiękiem.

Także trzecia *Sonata* (na wiolonczelę i fortepian) jest zagrana od strony kameralnej bardzo dobrze. Także tu pianista potrafił uwypuklić walory artystyczne osoby, z którą gra, jednak nie tracąc nic ze swojej kreacji. Wyjątkowo piękne brzmieniowo okazały się wspólne akordy z wiolonczelą na końcu I części. Wiolonczelistka Anna Banaś gra pięknym dźwiękiem, cechuje ją wrażliwość i pewność artystyczna.

Warta podkreślenia jest reżyseria nagrania: bardzo dobrze słychać scenę, jej głębię oraz dykcję poszczególnych instrumentów.

Utwory te nastrożają sporo trudności wykonawczych. Utrzymane w stylu neoklasycyzmu z definicji są zmienne fakturowo, z drugiej strony pozornie przejrzyste. Muzycy muszą „wyłuskać” z nich mnogość emocji, barw i charakterów. Wszystkie utwory zagrane są w sposób przemyślany i elegancki.

Doktorant ponadto załączył do dokumentacji nagranie, które posłużyło mu do wszczęcia przewodu doktorskiego. Zarejestrowane są tam trzy utwory: J. Brahms Trio H-dur op. 8 cz. I, M. Wejberg Sonata na klarnet i fortepian oraz T. Paciorkiewicz Sonatina na fagot i fortepian, ale wykonana z innym, niż na płycie, fagocistą. Wszystkie te wykonania są rejestracjami z koncertów, nie studyjnymi, co pozwala spojrzeć z innej strony na pana Michała Kluskę jako na pianistę i artystę. Ukazuje się na nich jako pianista sprawny i wrażliwy, szukający śpiewności na fortepianie i współtworzenia z innymi instrumentalistami. Na scenie gra swobodnie, a publiczność go uskrzydla.

Część teoretyczna pracy jest wnikliwym opisem dzieła artystycznego. Praca składa się z sześciu rozdziałów:

1. Wprowadzenie
2. Tadeusz Paciorkiewicz: Rys biograficzny
Charakterystyka stylu kompozytorskiego
3. Instrumentalny duet z fortepianem: Spis instrumentalnych duetów z fortepianem
Cechy języka kompozytorskiego w instrumentalnych duetach z fortepianem
Możliwości wykorzystania przedstawionej twórczości w dydaktyce instrumentalistów
4. Opis realizacji dzieła artystycznego: Sonatina na fagot i fortepian – opis środków wykonawczych wykorzystanych w interpretacji utworu
Sonata na skrzypce i fortepian - opis środków wykonawczych wykorzystanych w interpretacji utworu
Sonata na wiolonczelę i fortepian - opis środków wykonawczych wykorzystanych w interpretacji utworu
5. Podsumowanie
6. Summary (English)
Przykłady nutowe
Bibliografia

Pan mgr Michał Kluska napisał wyczerpującą dysertację doktorską. Operuje w niej precyzyjnym słownictwem, nie nadużywa opisów, wyraża się jasno i na temat, używając ładnego języka. Pracę czyta się z ogromnym zainteresowaniem. Pełno w niej interesujących wiadomości. Całość jest bardzo dobrze udokumentowana fotografiami i przykładami muzycznymi oraz opatrzona dużą ilością przypisów. Z kart dysertacji przebija pasja doktoranta, który wciąga czytelnika w zaczarowany świat muzyki - po przeczytaniu tego opisu chce się poznać twórczość Tadeusza Paciorkiewicza znacznie wnikliwiej.

We Wprowadzeniu doktorant przytacza powody podjęcia tematu, a także swoje poszukiwania źródeł, na których mógłby się oprzeć pisząc pracę i pracując nad utworami.

Rozdział 2 poświęcony jest Tadeuszowi Paciorkiewiczowi. W podrozdziale pierwszym przedstawiony jest dość obszerny rys biograficzny kompozytora. Opatrzony jest on różnymi cytatami samego Paciorkiewicza. Doktorantowi udało się także dotrzeć i namówić na rozmowę brata kompozytora, co jest dodatkowym walorem pracy. Stosunek pana Michała Kluski do Tadeusza Paciorkiewicza jest pełen szacunku dla jego osoby i spuścizny. Doktorant zauważa i podkreśla jego cechy, jakże ważne u artysty wykonawcy takie, jak pracowitość, prawość, konsekwentne dążenie do celu, cieszy taka postawa wśród młodego pokolenia. W podrozdziale drugim doktorant szczegółowo opisuje spuściznę i styl kompozytorski Paciorkiewicza. Pisze nie tylko o utworach kameralnych. Charakteryzuje jego twórczość omawiając poszczególne elementy muzyki, charakterystyczne dla jego stylu kompozytorskiego: forma, harmonia, polifonia, dynamika, czas, melodyka, styl.

Rozdział trzeci zaczyna się od wykazu kompozycji duetowych Paciorkiewicza, jakże potrzebnego spisu. W dalszym podrozdziale doktorant charakteryzuje przytoczony w spisie repertuar duetowy. Podkreśla równe traktowanie obu partii instrumentalnych, a także przytacza różne ujęcia relacji pomiędzy instrumentami, mnogość pomysłów kompozytora. W podrozdziale trzecim pan Michał Kluska wypowiada się z punktu widzenia pedagoga. Ujawnia się jego zmysł nauczyciela, pisze o możliwościach wykorzystania tego repertuaru w kształceniu instrumentalistów.

Rozdział czwarty w całości poświęcony jest trzem dziełom zawartym na płycie CD. Opisane są one wnikliwie, z uwypukleniem najważniejszych cech każdego z nich. Rozdział ten ukazuje doktoranta, jako muzyka poszukującego prawdy muzycznej i wnikliwego badacza. Opis każdej z sonat poprzedzony jest krótkim przedstawieniem kontekstu historycznego, informacji na temat prawykonania, czy okoliczności powstania. Doktorant zauważa różnorodność tych utworów, co zresztą udaje mu się z powodzeniem uzyskać w swojej grze.

Rozdział piąty jest podsumowaniem. Można powiedzieć, że jego pełne rozumienie partytury poświadcza stosunek do swoich współwykonawców: pełen szacunku i rozumienia odmienności brzmienia instrumentu, jak i emocjonalności poszczególnych instrumentalistek. Po wielokrotnym podkreślaniu duetowości, równorzędności partii doktorant niepotrzebnie nazywa swoje partnerki solistkami, sądzę jednak, że to tylko niedopatrzenie.

Rozdział szósty to skrót napisany w języku angielskim.

Całość zamyka spis przykładów nutowych, użytych w dysertacji, a także interesująca bibliografia. Zabrakło w niej bardzo ważnej pozycji traktującej o kameralistyce „Muzycznego partnerstwa” Jerzego Marchwińskiego. Doktorant mógł także przytoczyć opinie swojego patrona Kiejstuta Bacewicza, które są zbliżone z poglądami Jerzego Marchwińskiego, a zawarte w artykule pt. „Rola muzyki zespołowej w procesie kształcenia muzyka”.

Z kart dysertacji przebija świadomość i wiedza muzyczna, wiedza z zakresu historii muzyki i rozumienia kontekstu historycznego.

Konkluzja

Obie części pracy pt. „Współprowadzenie myśli muzycznej w utworach kameralnych Tadeusza Paciorkiewicza na przykładzie *Sonatin* na fagot i fortepian, *Sonaty* na skrzypce i fortepian oraz *Sonaty* na wiolonczelę i fortepian”, zarówno praktyczna, jak i teoretyczna są dużym osiągnięciem doktoranta. Płyta CD, będąca dziełem ukazuje bardzo dobrego pianistę, muzyka świadomego, o szerokim spojrzeniu na muzykę. Detalicznie traktującego to, co robi.

Część teoretyczna, będąca opisem płyty CD napisana jest wartkim językiem i wyczerpuje podjęty temat. Potwierdza muzyka niezwykle świadomego, zarówno od strony praktycznej, jak i teoretycznej.

Stwierdzam, że mgr pan Michał Kluska wykazał się szeroką wiedzą teoretyczną i praktyczną w zakresie swojej dyscypliny, a jego praca doktorska spełnia wymagania art. 13 ust. 1 Ustawy z dn. 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 roku poz. 1789).

Niniejszym pracę doktorską Pana mgr Michała Kluski przyjmuję.

dr hab. Robert Morawski prof. UMFC

Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina

W Warszawie